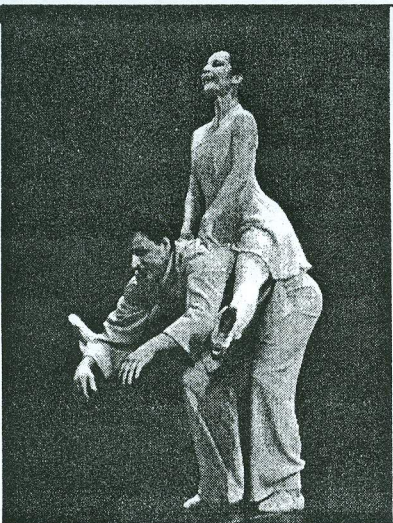
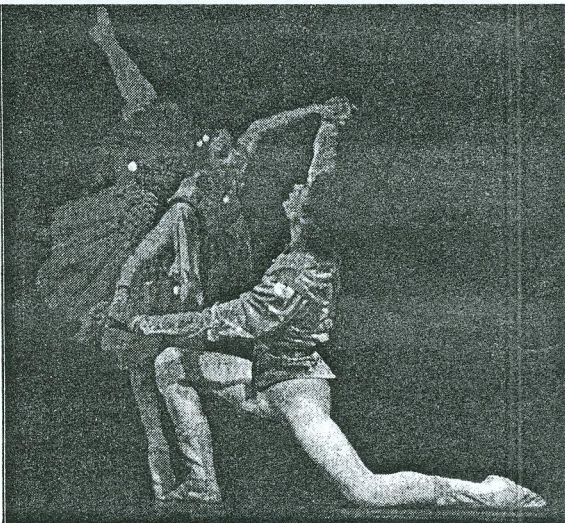


Reklaam müütide abil



Cesare Pugni
romantiline
ballett
"Esmeralda".
Lavastaja
Nikita Dol-
gušin,
muusikaline
juht ja dirigent
Norman-Ilis
Reintamm,
kunstnik Eldor
Renter.
Esietendus
rahvusooperis
14. aprillil.

REIN URBEL



Marina Tširkova ja Vladimir Arhangeliski.

Enne kui käsitleda Pugni – Perrot' – Petipa – Dolgušini "Esmeraldat" (V. Hugo romaani motiividel), peab ümber lükkama mõne Estonia lendulastud müüdi. Juba pressikonverentsil öeldi, et tegemist on maailma vanima koreograafilise teosega selle teatri laval.

Ajakirjandus võimendas seda ja saime lugeda, et "Esmeralda" (esilavastaja J. Perrot) on sünniaastalt (1844) vanim ballett teatri repertuaaris. Lubage ometi! Mida siis võtta ette "Asjatu ettevaatuse" (maailmaesietendus 1789), "Sülfiidi" (1832) ja "Giselle'iga" (1841) – kõik meilgi nähtud. Veel lippas teadetes info retroballetist, mida esitatavat sellisel kujul, nagu XIX sajandi esimesel poolel lavastati. See pole kuidagi võimalik. Ka lavastaja **Nikita Dolgušin** kinnitas pressikonverentsil, et pidi käiku laskma fantaasia ja intuitsiooni.

Tegelikult lakkas juba 1886. aastal olemast palju Perrot' loominguist: tema "Esmeralda" kallale asus Marius Petipa, kes tõrjus välja romantismiballetti stiili. Varvastantsu, romantismistiili ühe tunnusoone käsitus oli hoopis teiselaadne – sellest kasvas tehniline trikk. 1899. a. lavastus kaugenes originaalst veelgi, lisaks Pugniule tuli ka kapellmeister Drigo muusika. Venemaal püsis huvi mustlastüdruku saatuse vastu ka siis, kui läänes "Esmeralda" unustati. 1926. aastal proovisid lavastajakäsi A. Vaganova ja S. Radlov, muusika arranžeeris Reinhold Glier. Algmaterjalist muudkui kaugeneti, sisse võeti löike teistest ballettidest. Vaganova versiooni uuendati korduvalt. See tähendas pidevat eemaldumist romantismistiilist ja Perrot' originaalst. Temalt säilis vahet osa stsenaariumikarkassist, mida iseloomustab Gudule (st. dramatismi) liini puudumine ja poeet Gringoire'i liini ülepaisutamine. Viimane tulenes muidugi sellest, et algselt tantsis poeeti Perrot' ise. Nii on selge, miks praeguses lavastuseski eksisteerib teine pilt, kus ju midagi ei juhtu (Esmeralda õpetab toda poeeti tantsima). Ülaltoodust ilmneb, et lavastaja ei esitle "Esmeraldat" sellisena, nagu see lavastati XIX sajandil, miska langeb ära Estonia põhjendus võtta kavva just see teos ning lavastus.

"Esmeralda" on meie 1950 – 60ndate vaatajaskonna silmis väga hea maine, praegune lahendus tähendab tugevat sisulist tagasilangust. On meil ju traditsiooniliselt välditud õõnsat tantsulist ilutsemist, eelistatud on dramaatiline pingestatus.

(muidugi ka tantsijad ja pealtvaataja) on kergete meelevaltsude, galoppide ka operetlike valtside meelevallas. Õigesti talitas dirigent **Norman-Ilis Reintamm**, rõhutades neid väheseid löike, kus võis aimata mingit dramaatilist pingestatust.

Äsja lavale tulnud "Esmeraldas" tantsitakse palju ja seda teevad professionaalid. **Kaie Kõrb** näeb lavastaja tahtel nimiosalises eelkõige tänavatantsijatari. Muidugi on ka kaastunne Quasimodo ja Gringoire'i vastu, Claude Frollo põlgamine ning armastuse puhkemine kergemeelse Phoebusi vastu. Need on punktiiriga mängitud. Hea, et Kõrbil on "Esmeralda" ja kogu klassikalise repertuaari kõrval tantsida Carmen, Renata ("Tuleingel"), prl. Julie ja Lady Macbeth – kõik dramaatiliselt pingestatud ning sügavalt läbitunnetatud rollid. "Carmen" balletina Kõrbiga nimiosas mõjub igatahes haaravalt kui samanimeline ooper.

Samas rollis nägin peaproovides ka teatri uut tähte **Marina Tširkovat**, kel seljataga tugev tantsukool. Ega tallegi anta võimalust sugavuti minna, aga tema professionaalne tants on pilkupüüdev (efektsed *grand jeté*!).

Meest, kellesse tänavatantsijatar kiindub, kehas- tab aristokraatlik **Juri Jekimov**. Temale annab tõhus tantsijakogemus lavalise vabaduse ja tugeva partneritunnetuse. Emotsioonid olid siiski vaoshoitud, ilmselt lavastaja tahtel. Peaproovis nähtud **Vladimir Arhangeliski** mõjus Phoebusina elegantse noormehe ja sobis talle antud raamidesse. **Dmitri Hartšenko** poeet Pierre Gringoire õppis Esmeraldalt käbekähu tantsimise ära ja oli juba järgmises pildis talle kindlaks tantsukaaslaseks. Üheplaaniiline sai see poeet-tantsija, aga ega tal olnudki emotsioonide erivärve kasutada. Claude Frollo (**Viesturs Jansons**) käsutuses olid vaid pantomiimilised vahendid. Oma tõelist sisemust (vihkamine, iha) ei saanudki ta päriselt avada. Väline kujujoonis aga oli efektne.

Quasimodost – **Janis Garancisest** on lihtsalt kahju, see palju võimalusi pakkuv lavakuju taandub statisti tasemele, koreograaf-lavastaja pole talle andnud monoloogigi. Quasimodo saaks tegelikult välja öelda loo moraali – kurjus saab karistada. Losipreilit Fleur-de-Lysi, Esmeralda antipoodi tantsis väga kindlalt-külmalt **Inna Sõrmus**. Tema kahe sõbranna nõudlikud variatsioonid tulid **Jane Raidma** ja **Margarita Dombrovskaja** säravas esituses. Ka

Wii on selge, miks praeguses lavastuseski eksisteerib teine pilt, kus ju midagi ei juhtu (Esmeralda õpetab toda poeeti tantsima). Ülaltoodust ilmneb, et lavastaja ei esitle "Esmeraldat" sellisena, nagu see lavastati XIX sajandil, miska langeb ära Estonia põhjendus võtta kavva just see teos ning lavastus.

"Esmeraldal" on meie 1950 – 60ndate vaatajaskonna silmis väga hea maine, praegune lahendus tähendab tugevat sisulist tagasilangust. On meil ju traditsiooniliselt välditud õõnsat tantsulist ilutsemist, eelistatud on dramaatiline pingestatus. Praeguses lahenduses on palju stiilitust, lisaks veel puhtballetlikke rumalusi. Muidugi esineb viimast kõigis kunstiliikides, tuletagem või meelde stalinistlikke liialdusi arhitektuuris. Nii ehitus- kui ka tantsukunstis torkavad rumalused eriti hästi silma. Mõni näide "Esmeralda" puhul: Gringoire tahetakse Imede õues üles puua, ta paneb endale kõiegi kaela, kuid poomist ei tule, sest enne on tarvis ära oodata tänavatantsijatari ilmumine, et võiks toimuda järgmine misanstseen. Või teise vaatuse "dekoratiivsed" tantsuneidud, kes ilmuvad ja lahkuvad (kuhu?) vaid koreograafide teadaolevatel põhjustel. Või Esmeraldasse armunud Phoebus, kes keset duetti (arvatavasti peab see olema "kirgede möll") esitab elegantse soolovariatsiooni jne. Niisugused asjad panevad muigama nagu ka mõttetu sagimine avapildis või finaali oma järsku väljailmuva Phoebusiga (Perrot'i oli muide *happy end* – mees päästab Esmeralda). Ühes asjas on tee algallika poole märgatav – Cesare Pugni muusikat on püütud vabastada hilisematest arranzeeringutest. Nii läks üle parda kogu muusikaline dramatism. Orkester

toelist sisemust (vinkamine, Ina) ei saanudki ja päriselt avada. Väline kujudjoonis aga oli efektne

Quasimodost – **Janis Garancisest** on lihtsalt kahju, see palju võimalusi pakkuv lavakuju taandub statisti tasemele, koreograaf-lavastaja pole talle andnud monoloogigi. Quasimodo saaks tegelikult välja öelda loo moraali – kurjus saab karistada. Lossipreilit Fleur-de-Lysi, Esmeralda antipoodi tantsis väga kindlalt-külmalt **Inna Sõrmus**. Tema kahe sõbranna nõudlikud variatsioonid tulid **Jane Raidma** ja **Margarita Dombrovskaja** säravas esituses. Ka Esmeralda kaaskond, mustlannad (esietendusel **Dagmar Rang-Saal**, **Eve Andre**, **Irina Ovtšinnikova** ja **Zanna Lešan**), tantsis temperamentselt ja kindlalt. Meelde jäävaks kujunes veel mõni episood: mustlaseit (**Tatjana Laid**), neli narni (**Oleg Ostanin**, **Vjatšeslav Nikkinen**, **Vladimir Klepinin**, **Daniel Kirpuu**) jt. Tulemusriikast tööd olid teinud repetiitorid.

Etenduse põhiliseks kandetalaks sai aga kunstnik-stsenograaf **Eldor Renter**, kelle lavakujundus ning kostüümid aitasid lavastuse kõiki elemente tervikusse sulatada. Neid taotlusi toetas valguskunstnik **Airi Eras**. Renteri stiilisaajastu, muusika- ja tervikutaju üllatavad alati. Meil vist ei osatagi teda nõnda hinnata kui hinnatakse naaberriikides, nagu hindavad kulalislavastajad. Kunstnik paistab sellega oskusega luua teosele ainuomane atmosfäär. Seejuures on kostüümid just nimelt balletikostüümid ning lavakujunduses leidub balletile nii vajalikku kergust ja õhku.

Siiski jääb õhku küsimus, kas seesugused kontrollimata eksperimendid on ikka tarvilikud? Eriti kui need vajavad reklaamiks müüte.

HEINO AASSALU